

कारागार ऐन, २०१९

(मिति २०७४ साल जेठ मसान्तसम्म भएका संशोधन समेत मिलाइएको)

नेपाल सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय
सिंहदरबार

कारागार ऐन, २०१९

	लालमोहर मिति २०१९।१०।२२	प्रकाशन मिति २०१९।१०।२३
संशोधन गर्ने ऐन		लालमोहर र प्रकाशन मिति
१. कारागार (पहिलो संशोधन) ऐन, २०४६		२०४६।६।११
२. केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८		२०४९।१।८
३. दण्ड सजाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५		२०५६।१।१६
		प्रमाणीकरण र प्रकाशन मिति
४. कारागार (दोस्रो संशोधन) ऐन, २०६४		२०६४।४।३२
५. गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६♦		२०६६।१०।७
६. लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२		२०७२।६।१४
७. केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२		२०७२।११।१३

२०१९ सालको ऐन नं. ४६

×.....

कारागार सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : शान्ति र व्यवस्था कायम राख्न कारागार सम्बन्धी नेपाल कानूनलाई संशोधन र एकीकृत गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपालको संविधानको धारा ९३ अनुसार यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “कारागार ऐन, २०१९” रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल ×..... भर विस्तृत हुनेछ ।

(३) यो ऐन नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाद्वारा तोकिएको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ ।*

♦ यो ऐन संवत् २०६५ साल जेठ १५ गते देखि लागू भएको ।

× गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा भिकिएको ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) “अदालत” भन्नाले अदालत सरह न्यायिक काम गर्न अधिकार प्राप्त कमिशन, ट्राइब्युनल वा अड्डालाई समेत जनाउँछ ।
- (ख) “कैदी” भन्नाले कुनै अदालतको फैसला अन्तर्गत सजाय पाई कारागारमा रहेको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
- (ग) “थुनुवा” भन्नाले अपराधको तहकिकात, जाँचबुझ वा पुर्पक्षका लागि अदालत, प्रहरी वा अन्य अधिकारीको हिरासतमा रहेको वा सार्वजनिक सुरक्षा ऐन, २०४६ अन्तर्गत थुनामा रहेको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
- (घ) “कारागार” भन्नाले कैदी वा थुनुवालाई कैद गर्नको निमित्त बनेको वा तोकिएको घर, कोठा वा त्यस्तै अरु कुनै ठाउँ र त्यस्तो घर, कोठा वा ठाउँले चर्चेको जग्गालाई समेत जनाउँछ ।
- (ङ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमद्वारा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “जेलर” भन्नाले यस ऐन बमोजिम जेलरको काम गर्न नियुक्ति भएको वा तोकिएको व्यक्ति सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “कारागार कार्यालय” भन्नाले जेलरको कार्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “अस्पताल” भन्नाले सरकारिया अस्पताल, डिस्पेन्सरी वा औषधालयलाई जनाउँछ ।
- ⊠(भ) “सामुदायिक सेवा” भन्नाले विद्यालय, अस्पताल, स्थानीय तह, देवालय, वृद्धाश्रम, अनाथालय लगायत यस्तै प्रकृतिका अन्य निकाय तथा सामाजिक संघ संस्थामा गरिने सेवा सम्भन्नु पर्छ ।
- ⊠(ञ) “खुला कारागार” भन्नाले कैदिले तोकिएको समयमा आफूलाई राखिएको ठाउँ भन्दा बाहिर समेत गई कुनै काम गर्न पाउने गरी त्यस्तो कैदी राख्नको लागि नेपाल सरकारले तोकेको कुनै ठाउँ सम्भन्नु पर्छ ।

३. थुनुवा वा कैदी पुर्जा : (१) कुनै व्यक्तिलाई कुनै अपराधको तहकिकात, जाँचबुझ वा पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्नु पर्ने भएमा निजलाई प्रचलित नेपाल कानून

* मिति २०२०।१।१ देखि ऐन प्रारम्भ हुने गरी मिति २०२०।४।३० को नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित ।
• केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।
⊠ दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।
{ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।

बमोजिमको थुनुवा पुर्जी दिई अन्य अधिकारीको नियन्त्रणको कारागारमा राख्नु पर्ने भए सम्बन्धित कारागार कार्यालयलाई पनि सो बमोजिमको जनाउ दिनु पर्छ ।

(२) कुनै अदालतको फैसला बमोजिम कुनै व्यक्तिलाई कैद गर्नु पर्दा निजले कुन कानून अन्तर्गत के अपराध गरे बापत के कति सजाय हुने, फैसलामा कुन मिति देखि कुन मितिसम्म कैद हुने भएको छ सो सबै खोली कैद ठेकी मुद्दा फैसला भएको तीन दिनभित्र कैदी पुर्जी दिई सो कुराहरु र निजको वतन, वर्ष, वर्ण र हुलिया समेत खोली कारागार कार्यालयका नाउँमा पुर्जी लेखी कारागार पठाई दिनु पर्छ ।

(३) थुनिने वा कैद पर्ने कुनै व्यक्तिको उपदफा (१) वा (२) बमोजिम दिइएको पुर्जी बुझिनलिएमा सो बुझिनलिएको व्यहोरा जनाई नजिकको एक अड्डाका हाकिमको सोही पुर्जीमा साक्षी सही गराई राख्नु पर्छ ।

४. थुनुवा वा कैदी बुझिलिने : (१) प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम रीत पुर्ज्याई थुन्न वा कैद गर्न पठाइएको व्यक्तिलाई कारागार कार्यालयले बुझिलिई प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम थुनामा वा कैदमा राख्नु पर्छ ।

(२) प्रचलित नेपाल कानून बमोजिमको रीत नपुर्ज्याई कुनै व्यक्तिलाई थुन्न वा कैद गर्न पठाइएकोमा कारागार कार्यालयले बुझिलिई पुर्जी बमोजिम निजलाई थुना वा कैदमा राखी रीत नपुगेको कुराहरु खोली रीत पुर्ज्याउनका लागि सम्बन्धित अधिकारी समक्ष लेखी पठाउनु पर्छ ।

५. थुनुवा वा कैदीको तलासी लिने : (१) कुनै थुनुवा वा कैदीलाई कारागारभित्र प्रवेश गराउँदा निजको तलासी लिनु पर्छ र कुनै हतियार वा निषिद्ध वस्तु फेला परेमा सो कब्जा गर्नु पर्छ ।

(२) प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम थुनुवा कैदीले कारागारभित्र लैजान पाउने वा निजको उपयोगको निमित्त कारागारभित्र पठाउन हुने निजको दैनिक व्यवहारको निमित्त चाहिने भन्दा बढ्ता मालसामानहरु थुनुवा वा कैदीलाई आवश्यक भएको बखत दिने गरी जेलरको जिम्मा राख्नु पर्छ ।

६. थुनुवा वा कैदीलाई राख्ने व्यवस्था : (१) थुनुवा वा कैदीलाई थुन्दा वा कैद गर्दा देहाय बमोजिम राखिनेछ :-

(क) पुरुष र महिला छुट्याई पाएसम्म छुट्टाछुट्टै घरमा र सो नभै एउटै घरमा राख्नु पर्ने भएमा परस्पर भेटघाट वा कुराकानी गर्न नपाउने गरी सो घरको भिन्दा भिन्दै भागमा,

○ लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।

- (ख) थुनुवा र कैदी एउटै कारागारमा राख्ने व्यवस्था भएकोमा खण्ड (क) का अधीनमा रही थुनुवा र कैदी छुट्याई यथासम्भव छुट्टाछुट्टै भागमा,
- (ग) खण्ड (क) र (ख) का अधीनमा रही एककाईस वर्ष मुनिको र एककाईस वर्ष माथिको कैदी वा थुनुवालाई छुट्याई यथासम्भव भिन्दा भिन्दै भागमा,
- (घ) खण्ड (क) र (ग) का अधीनमा रही देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दाका कैदीलाई छुट्याई यथासम्भव भिन्दा भिन्दै भागमा,
- (ङ) रोगी थुनुवा वा कैदीलाई छुट्याई यथासम्भव भिन्दै भागमा,
- + (च) पागल र अर्धपागल थुनुवा वा कैदीलाई छुट्याई यथासम्भव भिन्दै भागमा ।

(२) फौजदारी मुद्दामा सजाय पाएका कैदीलाई आवश्यकता अनुसार एकलै भिन्दै कोठामा राख्न हुन्छ ।

५(३) यस दफा बमोजिम थुनामा रहेकी महिलाको सुरक्षाको लागि प्रहरी खटाउँदा कम्तीमा एकजना महिला प्रहरी खटाउनु पर्नेछ ।

- *७. नेल हतकडी नलगाइने : कैदबाट भागी पक्राउ परेको वा कैदबाट भाग्ने उद्योग गर्ने वा दफा २२ को उपदफा (२) बमोजिमको कुनै काम कुरा गर्ने कैदी बाहेक अन्य थुनुवा वा कैदीलाई कारागारभित्र नेल वा हतकडी लगाइने छैन ।
- ८. कारागारमा नाबालकको हेरचाह : (१) थुनिए वा कैद परेकी महिलाको कारागारभित्र छोरा छोरी जन्मेछ वा दुई वर्ष नपुगेको नाबालक छोरा छोरी रहेछ भने बाहिर हेरविचार गर्ने वारिसवाला भए पनि निजलाई आमाले आफैसित राखी हेरविचार गर्न चाहेमा कारागारभित्रै राख्न हुन्छ । त्यस्ता नाबालक दुई वर्ष पुगेपछि, आवश्यक भएमा बाहेक, निजलाई वारिसवालाको जिम्मा लगाई दिनु पर्छ ।

* (२) कुनै थुनुवा वा कैदीको निजले लालन पालन गर्नु पर्ने नाबालक रहेछ र त्यस्तो नाबालकको लालन पालन गर्ने अरु कोही रहेनछ भने निज थुना वा कैदमा रहनुजेल त्यस्तो नाबालकको सम्पूर्ण हेरविचार, शिक्षा दीक्षा र लालन पालन तोकिए बमोजिम नेपाल सरकारको खर्चमा गरिनेछ ।

- + केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा थप ।
- ५ लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा थप ।
- ❖ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।
- लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।

(३) बाह्र वर्ष ननाघेको कुनै नाबालक थुनिए वा कैद परेमा निजको हेरविचार गर्न निजको आमा, बाबु वा अरु नातादार कारागारभित्र बस्न चाहेमा पनि बस्न दिइने छैन ।

९. थुनुवा र कैदीहरुको सिधा खर्च र लुगा सम्बन्धी व्यवस्था : कारागारमा थुनिएका वा कैद परेका थुनुवा वा कैदीहरु र त्यस्ता थुनुवा र कैदीहरुको दफा ८ को उपदफा (१) र (२) मा उल्लेख भएका नाबालक छोरा छोरीलाई तोकिए बमोजिम सिधा खर्च र लुगा दिइनेछ ।

तर-

(क) कैद नठेकिई एक वर्षसम्म वा सो भन्दा बढी थुनामा रहेको थुनुवालाई लुगा दिइनेछ ।

* (ख) कुनै थुनुवा वा कैदीले आफ्नो सिधा र लुगाको व्यवस्था आफ्नै खर्चमा गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिम निजलाई त्यस्तो व्यवस्था गर्न दिइनेछ ।

१०. थुनुवा वा कैदीहरुलाई काममा लगाउने : प्रचलित नेपाल कानूनमा अन्यथा लेखिएकोमा बाहेक कुनै थुनुवा वा कैदीलाई निजको इच्छा विरुद्ध कुनै काममा लगाइने छैन ।

तर नेपाल सरकारले थुनुवा र कैदीहरुको स्वास्थ्य, आर्थिक उन्नति वा सुधारको निमित्त आवश्यक ठानेमा कुनै थुनुवा वा कैदीलाई कुनै काममा लगाउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

- १०क. सामुदायिक सेवामा पठाउन सक्ने : (१) यस ऐन वा प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै मुद्दामा तीन वर्षसम्म कैद सजाय हुने ठहरिएका कसूरदारलाई मुद्दा हेर्ने अधिकारीले सामुदायिक सेवामा पठाउन सक्नेछ ।

तर प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम स्थापना वा गठन भएको अदालत बाहेक मुद्दा हेर्ने अन्य अधिकारीले उपदफा (१) बमोजिम कसूरदारलाई सामुदायिक सेवामा पठाउँदा सम्बन्धित जिल्ला अदालतको अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(२) सामुदायिक सेवामा पठाइएको कसूरदारले त्यस्तो सेवा गरे बापत कुनै पारिश्रमिक तथा सुविधा पाउने छैन ।

(३) सामुदायिक सेवामा रहेको कुनै कसूरदारले आफूलाई ठेकिएको काम नगरेमा त्यस्तो कसूरदारलाई सम्बन्धित जिल्ला अदालतको अनुमति लिई बाँकी कैद भुक्तान गर्न कारागारमै पठाउन सकिनेछ ।

* पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

□ दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।

(४) सामुदायिक सेवा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०ख. खुला कारागारमा राख्न सक्ने : (१) यस ऐन वा प्रचलित नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तीन वर्ष भन्दा बढी कैद सजाय भई कम्तीमा एक तिहाई कैदको अवधि भुक्तान गरिसकेको कैदीलाई तोकिएको अधिकारीले खुला कारागारमा बस्ने अनुमति दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खुला कारागारमा बसेको अवधिलाई कैद भुक्तान गरे सरह मानिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम खुला कारागारमा बस्ने कैदिले यस ऐन बमोजिम पाउने सिधा, लुगा तथा औषधि उपचार खर्च पाउने छैन ।

(४) खुला कारागार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०ग. सामुदायिक सेवा वा खुला कारागारमा नपठाइने : दफा १०क. र १०ख. मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका मुद्दामा कसूरदार ठहरिएकालाई सामुदायिक सेवा वा खुला कारागारमा पठाइने छैन :-

(क) मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण),

(ख) जबरजस्ती करणी,

(ग) कैदबाट भागे भगाएको,

(घ) भन्सार चोरी निकासी पैठारी,

(ङ) लागू औषधको कारोबार,

(च) भ्रष्टाचार सम्बन्धी,

(छ) जासुसी सम्बन्धी,

(ज) संरक्षित वन्यजन्तु सम्बन्धी मुद्दा,

(झ) पुरातात्विक वस्तु सम्बन्धी ।

११. स्वास्थ्य र उपचार : (१) मानसिक वा शारीरिक बिरामी परेका थुनुवा वा कैदीहरूलाई सरकारी चिकित्सकद्वारा उपचार गराउनु पर्छ ।

तर कुनै थुनुवा वा कैदिले आफ्नो खर्च लगाई अरु कुनै चिकित्सकबाट उपचार गराउन चाहेमा तोकिए बमोजिम त्यस्तो उपचार गराउन अनुमति दिइनेछ ।

दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।

(२) कुनै थुनुवा वा कैदी असाध्य बिरामी परी निजको राम्रो उपचारका लागि निजलाई अस्पतालमै राख्न आवश्यक छ भन्ने सरकारी चिकित्सकले ठहराई कारण सहित आफ्नो लिखित राय व्यक्त गरेमा त्यस्तो थुनुवा वा कैदीलाई नेल वा हतकडी परेकोमा सो समेत काटी तोकिए बमोजिम अस्पतालमा राखी औषधि गराउनु पर्छ ।

*(३) बिरामी परी सिकिस्त भएको कुनै थुनुवा वा कैदी बाँच्ने नबाँच्ने दोसाँधमा रहेको कुराको कारण सहितको राय सरकारी चिकित्सकले दिएमा त्यस्तो थुनुवा वा कैदीको हकवालाले निजलाई घाट लैजान चाहेमा निजको रोग निको भएमा पुनः कारागारमा फिर्ता ल्याउने व्यहोराको हाजिर जमानी कागज गराई त्यसरी थुनिएको ठाउँको नजिकको घाटमा लैजान दिइनेछ । थुनुवा वा कैदी जिम्मा लिई घाट लैजाने हकवालाले सम्बन्धित थुनुवा वा कैदीको स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रतिवेदन लेखी प्रत्येक हप्ता सम्बन्धित कारागारलाई दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) वा (३) अन्तर्गत अस्पताल वा घाट लिएको थुनुवा वा कैदी कारागारभित्रै रहेको सम्झिनेछ र सो अवधि निजलाई हुने कैदको अवधिमा कट्टा गरिनेछ ।

(५) उपदफा (२) वा (३) मा उल्लेख भएको थुनुवा वा कैदीलाई निको भएमा निजलाई थुन्न नपर्ने भएकोमा वा निजको कैद म्याद भुक्तान भै सकेकोमा बाहेक निजलाई फेरि कारागारभित्र राखिनेछ *..... ।

१२. थुनुवा वा कैदी **महिला गर्भवती भएमा** : (१) कुनै थुनुवा वा कैदी **महिला गर्भवती रहिछ भने** <..... राजकाज सम्बन्धी मुद्दाको वा दामल वा जन्म कैदको सजाय पाएकी वा त्यस्तो सजाय हुने अपराधको अभियोग लागेकी थुनुवा वा ज्यानमारा बाहेक अरुको हकमा ६ महिनाको गर्भ पुगेपछि जमानी लिई छाडी दिनु पर्छ र त्यसरी जमानीमा छुटेकीलाई निजको बालक जन्मेको दुई महिना भएपछि थुन्न नपर्ने भएकोमा वा कैद म्याद भुक्तान भै सकेकोमा बाहेक फेरि कारागारभित्र राखिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै गर्भवती **महिला कारागार बाहिर रहेकोमा निज कारागारभित्रै रहेको सरह गरी निज बाहिर रहेको अवधि जति निजलाई हुने कैदको अवधिमा कट्टा गरिनेछ ।**

१३. थुनुवा वा कैदीको मृत्यु भएमा गर्ने : (१) कुनै थुनुवा वा कैदीको मृत्यु भएमा सरकारी चिकित्सकलाई जाँचाई निजले सो कुरा प्रमाणित गरेमा सो बेहोराको र

-
- ❖ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।
 - ◆ पहिलो संशोधनद्वारा भिकिएको ।
 - लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।
 - < गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा भिकिएको ।

मर्नेको जायजातको तायदाती मुचुल्का लेखी सो बखत पालो पहरामा परेको पाले सिपाही र थुनुवा कैदीहरुमा पाएसम्म चार जनामा नघटाई सो मुचुल्कामा साक्षी गराई मर्ने थुनुवा वा कैदीको जायजात धरौटी स्याहामा आमदानी बाँधी जुन अड्डामा वा अदालत मार्फत थुनिए वा कैद भएको हो सो अड्डा वा अदालतलाई र सो मर्ने थुनुवा वा कैदीको हकवालालाई समेत जेलरले तोकिए बमोजिम सो कुराको जनाउ दिनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जनाउ तामेल भएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र हकवालाले सो मर्ने थुनुवा वा कैदीको जायजात लिन आएमा तोकिएको रीत पुऱ्याई निजलाई सो जायजात दिनु पर्छ । सो म्यादभित्र कुनै हकवाला नआएमा सो जायजात लिलाम बिक्री गरी आएको नगद स्याहामा आमदानी बाँधी सरकारी कोषमा दाखिल गर्नु पर्छ ।

(३) मरेको कुनै थुनुवा वा कैदीलाई निजको वारिसले उठाई लैजान चाहेमा अन्यथा गर्न आवश्यक भएमा बाहेक सो वारिसको जिम्मा लगाई दिनु पर्छ । सो बमोजिम वारिसले उठाई नलगेमा वा कुनै वारिस नै नभएकोमा तोकिए बमोजिम कारबाही गर्नु पर्छ ।

१४. भेटघाट र पत्र व्यवहार : (१) कुनै थुनुवा वा कैदीले वा त्यस्तो थुनुवा वा कैदीसित अरु कुनै व्यक्तिले भेट वा पत्र व्यवहार गर्न चाहेमा तोकिएको अवस्थामा बाहेक भेट वा पत्र व्यवहार गर्न तोकिए बमोजिम दिइनेछ ।

तर यस उपदफामा लेखिएको कुनै कुराले कुनै थुनुवा वा कैदीको कानूनी सल्लाहकारलाई त्यस्तो थुनुवा वा कैदीसित तोकिए बमोजिम भेट गर्न बाधा पुऱ्याउने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा गरिएको व्यवस्थाको विरुद्ध कुनै पत्र व्यवहार गरिएकोमा त्यस्तो सबै पत्र इत्यादि नष्ट गर्न सकिनेछ ।

१५. थुनुवा वा कैदीलाई अड्डा वा अदालतमा हाजिर गराउने : (१) कुनै मुद्दा मामिलामा प्रमाण वा कुनै आवश्यक कुरा बुझ्नको लागि कुनै अड्डा वा अदालतले कुनै थुनुवा वा कैदीलाई हाजिर गराउन आवश्यक भएमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ :-

(क) अदालतले भए सो कैदी वा थुनुवा थुनिए वा कैद परेको कारागार कार्यालयलाई सोभै पुर्जी गरी पठाउने,

(ख) अरु अड्डाले भए सो थुनुवा वा कैदी जुन अड्डा वा अदालत मार्फत थुनिए वा कैद परेको हो सो अड्डा वा अदालतलाई पुर्जी लेखी पठाउने ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको पुर्जी आएपछि सो थुनुवा वा कैदीलाई थुन्ने वा कैद ठेक्के अड्डा वा अदालतले पनि सो पुर्जी बमोजिम

त्यस्तो थुनुवा वा कैदीलाई पुर्जी लेखी पठाउने अड्डामा हाजिर गराउनको निमित्त सम्बन्धित कारागार कार्यालयलाई पुर्जी लेखी पठाई दिनु पर्छ ।

(३) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम वा उपदफा (२) बमोजिमको पुर्जी पाएपछि जेलरले पनि त्यस्तो थुनुवा वा कैदीलाई तोकिए बमोजिम हाजिर गराउनु पर्छ ।

१६. कारागार प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था : (१) आफ्नो इलाकाभित्रको कारागारको प्रशासन एवं सो सम्बन्धी अन्य सबै व्यवस्थाको सामान्य रेखदेख गर्ने कर्तव्य सम्बन्धित ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीको हुनेछ ।

(२) प्रत्येक कारागारको निमित्त एकजना जेलर र निज मातहतका अन्य कर्मचारी नेपाल सरकारबाट ठेकिएको सङ्ख्यामा रहने छन् ।

१७. जेलर र अन्य कर्मचारीको कर्तव्य : (१) जेलरको कर्तव्य देहाय बमोजिमको हुनेछ :-

(क) कारागारको सबै मिसिल, किताब, कागजात एवं मालसामानहरु र यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम निजको जिम्मा लगाइएको सबै चीज एवं मालसामानहरु सुरक्षित रुपले रख्ने,

(ख) थुनुवा कैदी भाग्न नपाउने गरी पालो पहराको बन्दोबस्त गर्ने र त्यस्तो पालो पहरामा खटिएका व्यक्ति आफ्नो काममा रुजु हाजिर रहेको वा नरहेको वा त्यस्तो व्यक्तिले आफ्नो काम कर्तव्य राम्रोसित पालन गरेको वा नगरेको कुराको रेखदेख गर्ने,

(ग) यस ऐनको अन्य दफा वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा अन्य प्रचलित नेपाल कानूनमा लेखिए बमोजिमको अरु कर्तव्यको पालन गर्ने ।

(२) प्रत्येक जेलरले आफ्नो निमित्त सरकारी तवरबाट ठेकिएको ठाउँमा निवास गर्नु पर्छ र सम्बन्धित ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अनुमति नलिई साधारणतया राती कारागार छाडी अन्त कतै जान हुँदैन ।

(३) कारागारभित्र वा कारागारबाट बाहिर कुनै चीज वा मालसामान ल्याउन लैजान लाग्दा कारागारमा त्यस बखत पालो पहरामा रहेको पाले सिपाहीले जाँची शङ्का लागेको व्यक्तिको तलासी समेत लिनु पर्छ र कुनै निषिद्ध वस्तु ल्याउन वा लैजान लागेको वा कारागारको कुनै सम्पत्ति बाहिर लैजान लागेको फेला परेमा जेलरलाई तुरुन्त सो कुराको सूचना दिनु पर्छ ।

▲ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

(४) कारागारका कुनै कर्मचारी, जेलर वा सम्बन्धित ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अनुमति बिना कारागारबाट अनुपस्थित रहन हुँदैन ।

(५) कारागारका कर्मचारीहरूको अन्य कर्तव्य तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१८. म्याद भन्दा बढी थुन्न वा कैद गर्न नहुने : (१) म्याद तोकिए थुनिए वा कैद परेका थुनुवा वा कैदीलाई सो म्याद पुगेपछि र प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट छोड्न आदेश भै आएका थुनुवा वा कैदीलाई सो आदेश बमोजिम चौबीस घण्टाभित्र जेलरले थुना वा कैदबाट मुक्त गरी दिनु पर्छ ।

(२) पुर्पक्षलाई थुनिएको थुनुवाका सम्बन्धमा निज कारागारभित्र थुनिएको ६ महिनासम्ममा पनि कैद म्याद ठेकिएको रहेनछ वा निजलाई थुनाबाट मुक्त गर्ने आदेश आएको रहेनछ भने सो ६ महिना नाघेका तीन दिनभित्र जेलरले सो सम्बन्धित सबै कुरा खोली त्यस्तो थुनुवालाई थुन्न आदेश दिने अदालतको पुनरावेदन सुन्ने अदालतमा प्रतिवेदन गर्नु पर्छ ।

■(३) कुनै थुनुवा वा कैदीलाई छाड्नु पर्ने गरी फैसला वा आदेश भएकोमा त्यसको सूचना अविलम्ब सम्बन्धित कारागारलाई पठाई दिनु पर्छ ।

▲(४) उच्च अदालतको मुख्य न्यायाधीश वा न्यायाधीशले उच्च अदालतको प्रादेशिक अधिकार क्षेत्रभित्रको कारागारको वर्षमा कम्तीमा एक पटक निरीक्षण गर्नु पर्नेछ र त्यसरी निरीक्षण गर्दा कुनै व्यक्ति ठेकिएको कैद भन्दा बढी अवधि कैदमा रहेको वा प्रचलित कानूनले थुन्न पाउने भन्दा बढी अवधि थुनामा परेको देखेमा त्यस्तो कैदी वा थुनुवालाई तुरुन्त छाडी दिने आदेश दिन सक्नेछ र त्यस्तो आदेश भएकोमा त्यसको पालन गर्नु सम्बन्धित जेलरको कर्तव्य हुनेछ । उच्च अदालतको मुख्य न्यायाधीश वा न्यायाधीशले कुनै कैदी वा थुनुवालाई तुरुन्त छाडी दिने आदेश दिएकोमा र कारागार निरीक्षण गर्दा यस ऐन बमोजिम नभएको वा नगरेको अन्य कुरा देखेमा सो कुरा समेत खुलाई सर्वोच्च अदालत र नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पठाउनु पर्नेछ ।

■(५) कुनै कर्मचारीको हेलचक्र्याईबाट कुनै थुनुवा वा कैदी प्रचलित कानून बमोजिम भन्दा बढी समयसम्म थुना वा कैदमा रहेको देखिएमा वा यस ऐन बमोजिम नभएको वा नगरेको अन्य कुनै कुरा देखिएमा त्यस्तो कर्मचारी उपर विभागीय कारबाही भई सजाय हुनेछ ।

१९. कारागारको जाँच : (१) प्रत्येक ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीले आफै वा आफू मुनिका असिष्टेण्ट पठाउनेछ । ६ महिनामा एक पटक र आवश्यक देखेमा जहिलेसुकै पनि आफ्नो मातहतमा रहेको कारागारको जाँच गर्नु गराउनु पर्छ ।

■ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

▲ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

(२) उपदफा (१) अन्तर्गत जाँच गर्न गएका ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा असिष्टेण्टले देहायका कुराहरुको जाँच गर्नु पर्छ :-

(क) कैद म्याद ठेकिएको कैदिले म्याद पुगेको दिन रिहाई पाएको छ वा छैन,

(ख) प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम हुनु गर्नु पर्ने अरु काम कुरा सो बमोजिम भए गरेको छ वा छैन ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको कुरा जाँच्दा कुनै काम कुरा प्रचलित नेपाल कानूनको बर्खिलाप भए गरेको देखिएमा दफा २० मा लेखिएकोमा सोही बमोजिम र सो दफामा नलेखिएको कुरामा तोकिए बमोजिमको काम कारवाही गर्न गराउन पर्छ ।

२०. कारागार जाँच पछि गर्नु पर्ने कारवाही : दफा १९ बमोजिम कारागार जाँच्ने ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा असिष्टेण्टले कारागारको जाँच गरेपछि देहायका कुरामा देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ :-

(क) थुनुवा वा कैदी म्याद भन्दा बढी थुनिए वा कैद परेको देखिएमा त्यस्ता थुनुवा वा कैदीलाई तुरुन्त थुना वा कैदबाट मुक्त गरी सो थुनुवा वा कैदीलाई थुन्ने वा कैद गर्ने अड्डा वा अदालतलाई सो कुराको सूचना दिने ।

(ख) पुर्पक्षका लागि थुनिएको व्यक्तिको सम्बन्धमा जेलरले दफा १८ को उपदफा (२) बमोजिमको कारवाही नगरेकोमा सो गर्न लाउने ।

(ग) कारागारका कुनै कर्मचारीले आफ्नो कर्तव्य पालन नगरेको वा कर्तव्य पालनमा लापरवाही गरेको देखिएमा निज उपर मुद्दा वा अन्य कारवाही चलाउन पर्ने भएमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम त्यस्तो कारवाही आफैले गर्न हुनेमा आफैले गर्ने र आफैले गर्न नहुनेमा सो कुराको जनाउ सम्बन्धित अधिकारीलाई पठाउने ।

२१. थुनुवा वा कैदिले बिन्तिपत्र, दरखास्त इत्यादि दिँदाको कार्य प्रणाली : (१) कुनै थुनुवा वा कैदिले कुनै मुद्दा मामिलाका सम्बन्धमा कुनै अड्डा वा अदालतमा दिनु पर्ने कुनै फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र, बिन्तिपत्र, दरखास्त जनाउ इत्यादि सो अड्डा वा अदालतमा दाखिल गर्नलाई आफू थुनिए वा कैद परेको कारागार कार्यालयमा दाखिल गरेमा सो कार्यालयले म्यादभित्रको भए निजको सहीछाप गराई प्रचलित नेपाल कानूनले दस्तुर लाग्नेमा दस्तुर समेत बुझिलेई त्यसको निस्सा दिई कागज दस्तुर दाखिल गरेको मिति समेत लेखी जुन अड्डा

▲ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

वा अदालतमा पठाउनु पर्ने हो सो अड्डा वा अदालतमा चलानीसाथ तीन दिनभित्र पठाई दिनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कारागार कार्यालयबाट चलान भै आएको कागजपत्र सम्बन्धित अड्डा वा अदालतले बुझिलिई प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम गर्नु पर्छ ।

(३) थुनुवा वा कैदीले आफू थुनिएको वा कैद परेका कारागारमा म्याद तारिख भित्रै उपदफा (१) मा लेखिएको कागज दस्तुर बुझाएकोमा म्याद तारिख जान सक्तैन ।

२२. कारागार सम्बन्धी अपराध : (१) कसैले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको बर्खिलाप कारागारभित्र वा कारागारबाट बाहिर कुनै चीज वा मालसामान ल्याएको वा लगेको वा सो गर्ने उद्योग गरेको वा कुनै थुनुवा वा कैदीलाई मनाही गरिएको कुनै चीज वा मालसामान दिए वा पुऱ्याएको वा सो गर्ने उद्योग गरेको वा कुनै थुनुवा वा कैदीसित पत्र व्यवहार गरेको वा कारागारका कुनै कर्मचारीले जानी जानी वा लापरवाही गरी सो कुराहरु हुन दिएको वा कुनै व्यक्तिले माथि लेखिएको कुनै अपराधको दुरुत्साहन दिएको ठहरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ६ महिनासम्म कैदै वा दुईसय रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै हुन सक्तछ ।

(२) कुनै थुनुवा वा कैदीले निम्न लिखित कुनै काम कुरा गरेमा निजलाई चेतावनी दिन वा असल चालचलन बापत दण्ड सजायबाट कुनै छूटको सहूलियतबाट बञ्चित गर्न वा पन्ध्र दिनमा नबढाई एकान्त ठाउँ वा कोठामा थुन्न वा महिला र रोगी बाहेक अरु थुनुवा वा कैदीको हकमा एक महिनामा नबढाई पहिले नेल नपरेकोमा नेल ठोक्न, नेल परी सकेकोमा हतकडी हाल्न र नेल हतकडी परिसकेकोमा जञ्जीर हाल्न सकिनेछ :-

- (क) कुनै व्यक्ति उपर कुनै किसिमले अपराधिक बल प्रयोग गरेमा,
- (ख) कुनै व्यक्ति उपर अपमानजनक वा धम्कीपूर्ण भाषा प्रयोग गरेमा,
- (ग) अनैतिक वा अभद्र वा अनुशासनहीन आचरण गरेमा,
- (घ) बिना अधिकार नेल वा हतकडी खोले वा भाँचेमा,
- (ङ) कारागारको कुनै सम्पत्ति जानी जानी बिगारे वा नासेमा,
- (च) कुनै मिसिल वा कागजात नासे, बिगारे, वा च्यातेमा,
- (छ) निषेध गरिएको कुनै चीज वा मालसामान लिए, राखे वा पठाएमा,

○ लैङ्गिक समानता कायम गर्न तथा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्न केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा संशोधित ।

- (ज) कुनै कर्मचारी वा थुनुवा वा कैदी उपर जानी जानी भुट्टो अभियोग लाग्ने कुरा गरेमा,
- (झ) विरामी भएको बहाना गरेमा,
- (ञ) आगलागी भएको वा कुनै षड्यन्त्र गरिएको वा कुनै थुनुवा वा कैदी भागेको वा भाग्न उद्योग गरेको वा कारागारको कर्मचारी वा कुनै थुनुवा वा कैदी उपर आक्रमण भएको वा हुने तयारी भैरहेको कुरा थाहा पाउनासाथ जाहेर नगरेमा वा जाहेर गर्न इन्कार गरेमा,
- (ट) कुनै कैदी वा थुनुवालाई भगाएमा वा भगाउने उद्योग गरेमा,
- (ठ) यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमको बर्खिलाप अन्य कुनै काम कुरा गराएमा ।

(३) उपदफा (२) मा लेखिएको अपराधका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमको एउटा छुट्टै किताब राख्नु पर्छ र सो दफा अन्तर्गत कुनै थुनुवा कैदीलाई कुनै सजाय भएकोमा सो कुरा सो किताबमा जनाई जेलरले आफ्नो दस्तखत गर्नु पर्छ ।

२३. थुनुवा वा कैदीको चलानी : थुनुवा वा कैदीलाई एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा चलान गर्दा तोकिए बमोजिम चलान गर्नु पर्छ ।

२४. कैदी थुनुवा भागे वा भगाएमा सजाय : (१) थुनुवा वा कैदी बाहेक अरु कसैले थुनुवा वा कैदीलाई भगाएमा वा भगाउने उद्योग गरेमा निजलाई देहाय बमोजिम सजाय हुनेछ :-

(क) सम्बन्धित अड्डा वा अदालत वा कारागारका कर्मचारीले घूस खाई वा मरमोलाहिजा गरी भगाएको रहेछ भने घूस खाएकोमा सो घूसको बिगो समेत जफत गरी निजलाई :-

(१) *

(२) दामल वा जन्म कैदको सजाय पाएको कैदी वा त्यस्तो सजाय हुने अपराधको अभियोग लागेको थुनुवा भगाएको भए दश वर्ष कैद,

(३) अरु थुनुवा वा कैदी भगाएको भए घूस खाएकोमा सो घूसको बिगो बमोजिम जरिवाना समेत गरी दुई वर्ष देखि ६ वर्षसम्म कैद ।

* दण्ड सजाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०१५ द्वारा भिकिएको ।

(ख) खण्ड (क) मा लेखिए बाहेकका अन्य सरकारी कर्मचारीले घूस खाई वा मरमोलाहिजा गरी भगाएको रहेछ भने घूस खाएकोमा सो घूसको बिगो समेत जफत गरी निजलाई :-

(१) *

(२) दामल वा अन्य कैदको सजाय पाएको कैदी वा त्यस्तो सजाय हुने अपराधको अभियोग लागेको थुनुवा भगाएको भए ६ वर्ष कैद,

(३) अरु थुनुवा वा कैदी भगाएको भए घूस खाएकोमा सो घूसको बिगो बमोजिम जरिवाना समेत गरी दुई वर्ष देखि ६ वर्षसम्म कैद ।

(ग) सम्बन्धित अड्डा वा अदालत वा कारागारका कर्मचारीले खण्ड (क) मा लेखिए बमोजिम नगरी आफ्नो कर्तव्य पालनमा लापरवाही मात्र गरी भगाएको रहेछ भने निजलाई ६ महिनासम्म कैद वा दुई सय रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै ।

(घ) सरकारी कर्मचारी बाहेक अरु कसैले भगाएमा निजलाई :-

(१) * दामलको वा जन्म कैदको सजाय भएको कैदी वा त्यस्तो सजाय हुने अपराधको अभियोगको थुनुवा भगाएको भए पाँच वर्ष कैद,

(२) अरु थुनुवा वा कैदी भगाएको भए दुई वर्षसम्म कैद वा पाँचसय रुपैयाँसम्म जरिवाना,

तर यस खण्ड बमोजिम सजाय गर्दा भाग्ने थुनुवा वा कैदीलाई भएको वा हुन सक्ने बाँकी कैदको आधा भन्दा बढी हुने गरी सजाय गरिने छैन ।

(ङ) कसैले कुनै थुनुवा वा कैदी भगाउने उद्योग गरेकोमा सो थुनुवा वा कैदी भाग्न नपाउँदै जाहेर भएकोमा ६ महिनासम्म कैद वा दुईसय रुपैयाँसम्म जरिवाना ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) वा (ग) मा लेखिएका व्यक्तिले कुनै थुनुवा वा कैदी भगाएकोमा बिगो समेत बुझ्न वा दिलाउन पर्ने रहेछ भने सो भगाउने व्यक्तिबाट भरी भराउ गर्नु पर्छ ।

(३) कैद म्याद ठेकिएको कैदी भागेमा पक्रिएपछि निजलाई बाँकी कैदको डेढी बढाई सजाय हुनेछ ।

* दण्ड सजाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०१५ द्वारा भिकिएको ।

(४) कुनै थुनुवा भागेमा मुद्दा फैसला भएपछि निजलाई भएको सजायमा निजले भागनु भन्दा अघि थुनामा बसेको अवधि कट्टा गरी बाँकी हुने सजायमा डेढी बढाई सजाय कायम गरी त्यसमा निज भागनु भन्दा अघि वा पछि थुनामा रहेको जम्मा अवधि कट्टी गरी बाँकी रहन आउने सजाय हुनेछ ।

(५) उपदफा (३) वा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सो उपदफाहरु बमोजिम डेढी बढाई सजाय कायम गर्दा भाग्ने थुनुवा वा कैदी जुन अपराधमा कैद परेको हो सो अपराधमा हुन सक्ने सजायको उपल्लो हदको सवाई भन्दा बढी हुने गरी सजाय कायम गरिने छैन ।

(६) उपदफा (३), (४) वा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सो उपदफाहरु बमोजिम सजाय गर्दा बीस वर्ष भन्दा बढी कैद हुने गरी सजाय गरिने छैन ।

२५. कारागारका कर्मचारीले आफ्नो कर्तव्य पालन नगरेमा सजाय : जेलर वा कारागारका अरु कुनै कर्मचारीले यस ऐनको वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको वा अधिकार प्राप्त अधिकारीले दिएको आदेशको बर्खिलाप गरी आफ्नो कर्तव्य पालन नगरेमा वा जानी जानी आफ्नो कर्तव्य पालनमा लापरवाही देखाएमा वा अनुमति नलिई आफ्नो काम छोडी कतै गएको वा गयल परेको देखिएमा निजलाई यस ऐनका अन्य दफामा कुनै खास कुराका सम्बन्धमा खास सजाय तोकिएकोमा सोही बमोजिम र सो बमोजिम नतोकिएकोमा अवस्था अनुसार तीन महिनासम्म कैद वा दुईसय रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै हुनेछ ।

२६. यो ऐन अन्तर्गतको मुद्दा मामिला चलाउने र हेर्ने अधिकार : (१) प्रचलित अन्य नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि थुनुवा कैदी भागे भगाएको वा दफा २२ को उपदफा (१) अन्तर्गतको मुद्दा मामिला हेरी किनारा गर्ने अधिकार जुन इलाकाको कारागारको कैदी वा थुनुवा हो सोही इलाकाको जिल्ला अदालतलाई हुनेछ ।

(२) दफा २२ को उपदफा (२) अन्तर्गतको अपराधको ठाडो जाँचबुझ गरी सजाय गर्ने अधिकार सम्बन्धित जेलरलाई हुनेछ र निजले यस उपदफा अन्तर्गत दिएको कुनै आदेश उपर पुनरावेदन लाग्ने छैन ।

तर यस उपदफा अन्तर्गत जेलरले कुनै थुनुवा वा कैदीलाई सजाय गरेकोमा त्यस्तो सूचना सम्बन्धित ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई दिनु पर्छ ।

(३) प्रचलित अन्य नेपाल कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा २५ अन्तर्गतको अपराध सम्बन्धी मुद्दा मामिला हेरी किनारा गर्ने अधिकार

▲ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

सम्बन्धित ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई हुनेछ । ●प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गरेको त्यस्तो निर्णय उपर सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(४) दफा २२ को उपदफा (१), दफा २४ र दफा २५ अन्तर्गतको अपराधको तहकिकात गरी मुद्दा चलाउने कर्तव्य सम्बन्धित जेलरको हुनेछ र सो बमोजिम तहकिकात गर्दा कसूरमा मुछिएको व्यक्तिलाई गिरफ्तार गर्ने कुनै व्यक्ति वा स्थानको तलासी लिने, अभियुक्तलाई बयान गराउने, सरजमिन मुचुल्का तयार गर्ने समेत प्रचलित नेपाल कानूनले प्रहरीले पाए सरहको सबै अधिकार जेलरलाई हुनेछ र त्यस्तो तहकिकात गर्दा पहिले देखि थुना वा कैदमा रहेका बाहेक अभियुक्तलाई तारिखमा राख्ने वा जमानीमा छाड्ने बारे अदालतलाई भए सरहको अधिकार पनि आवश्यकता अनुसार जेलरलाई हुनेछ ।

(५) उपदफा (४) अन्तर्गत जेलरले गिरफ्तार गरेको व्यक्तिमध्ये पहिले देखि थुना वा कैदमा रहेका व्यक्ति बाहेक अरुलाई बाटाका म्याद बाहेक चौबीस घण्टा भन्दा बढी हिरासतमा राख्नु पर्ने भएमा जेलरले मुद्दा हेर्ने अधिकारीको अनुमति लिई बढीमा सात दिनसम्म थप हिरासतमा राख्नु हुन्छ ।

२७. नियम बनाउने अधिकार : (१) नेपाल सरकारले यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी ती नियमहरूद्वारा खास गरी देहायका कुराको व्यवस्था गर्न सकिनेछ :-

- (क) थुनुवा र कैदीहरूको कारागारभित्र प्रवेश नियन्त्रण एवं छुटकारा,
- (ख) थुनुवा र कैदीहरूको वर्गीकरण,
- (ग) थुनुवा र कैदीहरूलाई सरकारीया खर्चबाट दिइने लुगा, सिधा सहित अन्य सुविधाहरू,
- (घ) थुनुवा र कैदीहरूले वा निजहरूसित अरुले भेटघाट वा पत्र व्यवहार गर्ने व्यवस्था,
- (ङ) थुनुवा र कैदीहरूले दिएको निवेदनपत्र, दरखास्त, उजूरी, प्रतिउत्तरपत्र वा पुनरावेदनपत्र सम्बन्धित अड्डा वा अदालतमा चलान गरी पठाउने व्यवस्था,
- (च) थुनुवा र कैदीहरूको चालचलनको रेकर्ड राख्ने, असल चालचलन भएकाको सजाय छोट्याउने व्यवस्था एवं अधिकार,

● केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७२ द्वारा थप ।

- (छ) थुनुवा वा कैदीहरुको शिक्षा, स्वास्थ्य, सदाचार एवं आर्थिक हित सम्बन्धी व्यवस्थाहरु,
- (ज) थुनुवा वा कैदी भाग्न लागेको वा कारागारभित्र उपद्रव वा अशान्ति गरेको अवस्थामा निजहरु उपर हातहतियारको प्रयोग गर्ने व्यवस्था,
- (झ) कारागारभित्र वा कारागार बाहिर कुनै मालसामान ल्याउन लैजान निषेध गर्ने व्यवस्था,
- (ञ) थुनुवा वा कैदीलाई चलान गर्दा वा ल्याउँदा लैजाँदा गर्नु पर्ने व्यवस्था एवं कारबाही,
- (ट) ▲प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा निजको असिष्टेण्टले कारागारको जाँच गर्दा वा गरिसकेपछि गर्नु पर्ने व्यवस्था एवं कारबाही,
- (ठ) जेलरले दफा २२ को उपदफा (२) अन्तर्गत कुनै थुनुवा वा कैदीलाई सजाय गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्य प्रणाली एवं त्यस सम्बन्धमा राख्नु पर्ने किताब बारे,
- (ड) असाध्य बिरामी परी वा अरु कुनै कारणले कुनै थुनुवा वा कैदीलाई छाड्नु पर्ने अवस्थामा गर्नु पर्ने कारबाही ।

२८. खारेजी : देहायका प्रचलित नेपाल कानून खारेज गरिएको छ :-

- (क) मुलुकी ऐन खोर भेलखानाको महल,
- (ख) खोर भेलखाना विषय भएको गैह्र सवाल सनद,
- (ग) मुलुकी ऐन अदालती बन्दोवस्तको महल ५१ नम्बर ।

▲ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

दृष्टव्य:- (१) नेपाल कानून (संशोधन) ऐन, २०२४ द्वारा रुपान्तर भएका शब्दहरु :-

“जेल” को सट्टा “कारागार” ।

(२) केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रुपान्तर भएका शब्दहरु :-

“श्री ५ को सरकार” को सट्टा “नेपाल सरकार” ।

(३) न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ द्वारा रुपान्तर भएका शब्दहरु :-

“पुनरावेदन अदालत” को सट्टा “उच्च अदालत” ।